

Obrasci odlučivanja i struktura porodične moći u suvremenoj poljoprivrednoj porodici

Ruža First-Dilić

Porodica kao društveni mikrosistem, kao »zajednica ličnosti u interakciji« kako je zove W. Burgess, povezana je s vanjskim društvenim poretkom, makrosistemom, kroz obavljanje raznih funkcija neophodnih za opstanak društva. Tako postoje dva aspekta proučavanja institucije porodice: njene *unutarnje strukture*, te *njene veze sa širim društvom*. U okviru unutarporodične strukture, pak, postoje četiri odnosa koji čine nuklearnu porodicu.¹ Prvi i jedini konstitutivni elemenat nuklearne porodice jest odnos između roditelja i potomaka, a zatim slijede: odnos između muža i žene, odnos između oca i potomaka i odnos između majke i potomaka. Svakom od tih odnosa odgovaraju i određene uloge svakog pojedinog učesnika. Kada se, međutim, taj odnos dinamizira, tj. kada dođe do interakcije između učesnika odnosa, tada svaki od interaktera obavlja one funkcije koje odgovaraju njegovoj ulozi ili skupu uloga čiji je on nosilac, na osnovu postojećeg odnosa.

Od ova četiri opisana odnosa ovdje će biti govora samo o jednom, i to o posebnom aspektu interakcije koju taj odnos involvira: *o odnosu muža i žene u procesu porodičnog odlučivanja*.

Neki istraživači porodice smatraju da su se uloge muža i žene promijenile tokom društvenog razvoja, i to od čvrstih institucionalnih oblika prema egalitarnom, prolazeći pri tom kroz razne prijelazne forme.² Sigurno je da je promjena od ruralno-agrarne prošlosti u urbano-industrijsku sadašnjost prodrila u sve pojavne oblike društvenih odnosa, pa je na taj način zahvatila i porodicu. Međutim, u najmanju ruku pogrešno je i simplificirano razmišljati o odnosu između muža i žene kao o temporalnoj promjeni od ranijeg odnosa u kojem dominira muž, u današnji potpuno egalitarni odnos. Postoje i druge mogućnosti, kao npr. odnos u kome dominira žena, ili odnos u čijim pojedinim dimenzijama dominira svaki od supružnika (autonomni

¹ Everett K. Wilson, *Sociology. Rules, Roles, and Relationships, Homewood, III*. The Dorsey Press, 1966, p. 412.

² Ernest W. Burgess, and Harvey J. Locke, *The Family: From Institution to Companionship*, New York, American Book Co., 1953.

odnos). Bez sociološke analize empirijskih podataka ne možemo zaključiti o postojanju, odnosno prevalenciji ijednog od tih tipova.

Interpersonalni odnosi u suvremenoj seoskoj porodici vidljivo se mijenjaju, s izrazitom modifikacijom tradicionalnih obrazaca. Naučna literatura sugerira da su procesi urbanizacije i industrijalizacije s jedne strane, a proces opadanja patrijarhalizma s druge strane, međusobno korelirani te uzajamno impliciraju. Međutim, takve promjene kao što su smanjenje veličine seoske porodice, promjene u poljoprivrednoj tehnologiji, izmjena u poljoprivredi kao načina života u poljoprivrednu kao zanimanje, izjednačavanje muškarca i žene, šire učešće ženskih članova i pripadnika mlađih generacija u porodičnom odlučivanju i dr. nisu zastupljene u istom opsegu u svim ruralnim sredinama. Uslijed toga se čini kao da se patrijarhalizam i pokušava održati u seoskim sredinama, i to prvenstveno u seoskoj porodici.

S ovom raznolikošću geografskih, ekonomskih i demografskih struktura koje postoje u našoj zemlji, očekuje se da će i način života seoske porodice biti raznovrstan, ovisno od stupnja razvijenosti lokalne zajednice i prisutnosti nekih strukturnih obilježja same porodice. Za pretpostavku da upravo te razlike mogu biti osnov diferencijacije u obrascima odlučivanja i strukturi porodične moći u seoskoj porodici, a posebno u njenom tradicionalnijoj pojavnosti kategoriji: poljoprivrednoj porodici.

CILJEVI I PROBLEM ANALIZE

Ciljevi ove analize su višestruki. *Opći cilj* jest da se pobliže ispita utjecaj moći u suvremenoj poljoprivrednoj porodici s obzirom na neke kontekstualne karakteristike, te determinira i posebne ciljeve. Tako su *specifični ciljevi* analize sastoje u tome da se utvrdi:

1. u kojem opsegu struktura porodične moći može biti objašnjena unutar njim *obilježjima same porodične grupe* kao što su dimenzija porodičnog odlučivanja (dimenzija poljoprivrednih odluka, dimenzija društvenih odluka, dimenzija odluka u vezi sa socijalizacijom potomaka), a u mjeri *širim obilježjima* porodične grupe kao što je izvor dohotka porodice kao proizvodno-potrošačke zajednice, te stupanj razvijenosti lokalne zajednice,

2. koji skup ovih obilježja ima najveći utjecaj na diferencijaciju i strukturu porodične moći?

Imajući u vidu ove ciljeve, *opći problem* ove analize može se izraziti u obliku slijedećih pitanja:

1. Što je osnov porodične moći?

2. Kako se može mjeriti relativni autoritet u nuklearnoj poljoprivrednoj porodici?

Da bi se moglo odgovoriti na problematska pitanja, potrebno je prethodno prikazati kako su pojedini autori percipirali osnov porodičnog autoriteta uopće, i na koji način su ga mjerili.

OSNOV PORODIČNE MOĆI I AUTORITETA

Koji su izvori porodičnog autoriteta? Ili, ako je autoritet zavisna varijabla, koje pojave, procesi ili situacije bi se mogle označiti kao nezavisne varijable?

Postoji cijeli niz do sada hipotetiziranih mogućnosti.

«Čini se da je raspodjela uloga u porodičnom odlučivanju u relativno potpuno praktičnim dimenzijama bračnog i porodičnog života... Tendencija

muža i žene da igraju one uloge u porodičnom odlučivanju koje se smatraju 'tradicionalnima' u vezi je sa stupnjem utjecaja kojeg svaki od njih ima na rezultat odluke. Međutim, također je moguće da je konačno zadovoljstvo s rezultatom procesa odlučivanja povezano s ulogama koje supružnici imaju u tom procesu. Čini se kao da su moguće ramifikacije raspodjele uloga u porodičnom odlučivanju beskonačne...³

Tako R. O. Blood i D. M. Wolfe smatraju tradiciju osnovom porodične moći u suvremenoj američkoj porodici.⁴ Oni su ispitivali različite tipove porodica za koje se obično smatra da održavaju patrijarhalnu tradiciju: poljoprivrednu porodicu, imigrantsku porodicu, katoličku porodicu, staračku porodicu i porodicu u kojoj su oba supružnika vrlo niskog obrazovanja. Iako dobiveni rezultati pokazuju da ni u jednoj od ovih porodica muž nema supstantivno veći autoritet nego što bi ga imao u tzv. prosječnoj porodici, ipak time još uvijek nije odbačen argument da bi tradicija mogla biti značajni osnov porodične moći.

L. W. Hoffman je svojim istraživanjem pokušala objasniti tradiciju kroz *kulturne norme* koje pojedinac internalizira prije nego što stupi u brak.⁵ U tu svrhu ona je konstruirala skalu kojom je mjerila usvajanje, odnosno odbacivanje ideologije o dominaciji muškarca, te je ustanovila da je kod žena koje nisu zaposlene skor o usvajanju ideje o dominaciji muškarca u obrnutoj korelaciji sa ženinim utjecajem na supruga. Nasuprot tome, kod zaposlenih žena takva povezanost ne postoji.

U svojim daljnjim istraživanjima R. O. Blood i D. M. Wolfe su pokušali utvrditi izvore porodičnog autoriteta koji alteriraju tradiciji, te su uveli tzv. *teoriju izvora*.⁶ Kao moguće izvore spominju ekonomski izvor novčanog dohotka, kojeg u većini slučajeva doprinosi suprug. Ponekad i žena doprinosi ekonomske izvore u obliku novčanog dohotka, ali je u američkom društvu još uvijek rašireno mišljenje da se ženini doprinos braku iscrpljuje u njenoj ličnoj atraktivnosti (T. Parsons to naziva »glamor pattern« — obrazac čarobnosti⁷), te adekvatnom obavljanju njene uloge supruge, domaćice i majke. R. O. Blood i D. M. Wolfe tvrde da bi komparativni doprinosi muža i žene trebali biti glavna determinanta konjugalnog autoriteta. Što je veći raskorak između muževljeva i ženina doprinosa, a u korist muža, to je i veća moć muža, i obrnuto.⁸

Rezultati nekih istraživanja sugeriraju da je suprug i otac još uvijek osnovni nosilac moći, jedinstvenosti, autoriteta i ekonomske sigurnosti porodice. No, prema L. J. Alexonovoj, *ako žena »uđe na tržište radne snage, tada izgleda dolazi do modifikacije muževljeva položaja u kući uslijed egalizirane radne 'filozofije' bračnih drugova...«⁹*

E. Lupri u svojem istraživanju o oblicima autoriteta u suvremenoj zapadnonjemačkoj porodici predlaže dva glavna izvora bračnog utjecaja: *društveni položaj*, operacionaliziran kroz veličinu posjeda, prijavljeni godišnji

³ William F. Kenkel, »Traditional Family Ideology and Spousal Roles in Decision Making«, *Marriage and Family Living*, XXI/1959, 4 (November), 334.

⁴ Robert O. Blood, Jr., and Donald M. Wolfe, *Husbands and Wives, The Dynamics of Married Living*, New York and London, The Free Press, and Collier MacMillan, Ltd., 1967, 12.

⁵ Lois W. Hoffman, »Effects of the Employment of Mothers on Parental Power Relations and the Division of Household Tasks«, *Marriage and Family Living*, XXII 1960, 1 (February), 27—35.

⁶ Robert O. Blood, Jr., and Donald M. Wolfe, op. cit., 12.

⁷ Talcott Parsons, »Age and Sex in the Social Structure of the United States«, *American Sociological Review*, 1942, 7, 609—613.

⁸ Robert O. Blood, Jr., and Donald M. Wolfe, op. cit., 14.

⁹ Leland J. Axelson, »The Marital Adjustment and Marital Role Definitions of Husbands of Working and Nonworking Wives«, *Marriage and Family Living*, XXV/1963, 2 (May), 189.

prihod i nivo obrazovanja, te *ženin radni status*.¹⁰ Njegova je glavna pretpostavka da *komparativna participacija muža i žene u vanjskom sistemu* (Teorija izvora R. O. Blooda i D. M. Wolfea uključuje također »vanjski sistem«!) determinira strukturu porodične moći.

U tom smislu E. Lupri hipotetizira: »Moć supruge u zapadnonjemačkim poljoprivrednim i gradskim porodicama u značajnoj će mjeri oslabiti ukoliko supruge bude u istom ili većem opsegu od svog muža doprinosila braku kroz stupanj ostvarenog obrazovanja, visinu dohotka, nasljedstvo, radnu participaciju i učešće u odgovarajućim društvenim organizacijama.«¹¹

U gornjoj hipotezi istaknuto je i *nasljedstvo* kao jedna od mogućih nezavisnih varijabli. No, treba spomenuti da *miraz* kao ekonomski izvor porodične moći nikad nije spominjan, unatoč tome što je njegov značaj u seoskim sredinama još uvijek velik.

Postoje i podaci o vezi između konjugalne moći i *životnog ciklusa*. Starenje i rađanje djece izaziva krize različitog intenziteta od onih vrlo slabog intenziteta kod mlađih žena koje su usmejrene isključivo na dom i materinstvo, do dubokih konfliktnih situacija kod žena koje su zaposlene te prvo dijete imaju tek u kasnijim godinama. Što se tiče muževa, pokazalo se da im nakon odlaska u mirovinu autoritet i utjecaj u porodici opada. Izgleda da su tzv. srednje godine života karakterizirane ženinom porodičnom i bračnom dominacijom, jer, sudeći po svemu, »...žene u svojim četrdesetim i pedesetim godinama ostvaruju samopovjerenje koje je rijetko kod mlađih supruge...«¹²

Prema W. Walleru, princip tzv. *manjeg interesa* također je od značaja za porodični utjecaj. Naime, partner koji je manje zainteresiran za skladno održanje braka, skloniji je da »iskorištava« drugog partnera.¹³

R. O. Blood i D. M. Wolfe su istakli i značaj *relativne kompetentnosti* u odlučivanju. Naime, onaj supružnik koji ima više znanja iz područja u kojem (ili o kojem) se donosi dotična odluka te je relativno sposobniji da logički zaključuje, shodno tome će i donositi takvu odluku. Oni, nadalje pretpostavljaju da bi i *relativna uključenost* mogla biti značajna baza za donošenje odluka, hipotetizirajući da položaj pojedinca u strukturi porodičnog utjecaja ovisi o njegovoj relativnoj uključenosti u realizaciju pojedine odluke.¹⁴ Otuda slijedi da bi muškarac, ukoliko on vozi traktor, trebao odlučivati o kupovini takve poljoprivredne mašine, a žena, ukoliko ona vodi brigu o peradi, trebala bi odlučivati o tome. Ovakva bi situacija trebala biti posljedica visoke specijalizacije u radnim ulogama u okviru porodične grupe. No, čini se da je ipak vrlo bliska tradicionalnoj raspodjeli uloga, kako radnih tako i upravnih, te u sebi sadrži determiniranost porodične moći radnim ulogama bračnih drugova.

P. E. Slater zastupa mišljenje o tendenciji *specijalizacije upravljačkih* funkcija unutar tzv. male grupe.¹⁵ Provodeći istraživanje u dvadeset slučajno odabranih eksperimentalnih grupa s tri do sedam studenata, i pitajući ih o načinu diferenciranja jednoga od njih kao »vođe« grupe, došao je do zaključka da se unutar male grupe jedna osoba može izdiferencirati kao vođa,

¹⁰ Eugen Lupri, »Contemporary Authority Patterns in the West German Family: A Study in Cross-National Validations«, *Journal of Marriage and the Family*, XXXI/1969, 1 (February), 136—137.

¹¹ *Ibid.*, 137.

¹² Robert O. Blood, Jr., and Donald M. Wolfe, *op. cit.*, 41—44.

¹³ Willard Waller, *The Family A Dynamic Interpretation*, The Dryden Press, New York, 1961, 190—192.

¹⁴ Robert O. Blood, Jr., and Donald M. Wolfe, *op. cit.*, 20—21.

¹⁵ Philip E. Slater, »Role Differentiation in Small Groups«, *American Sociological Review*, XX/1955, 3 (June), 300—310.

tj. donosilac odluka na osnovu kombinacije svojih *personalnih* (psiholoških) kvaliteta, te *grupnih* (socioloških) zahtjeva grupe kao cjeline. Jer izbor jedne osobe ne ovisi samo o njenim ličnim atributima nego i o potrebama grupe kao cjeline; zato će se kao upravljač javiti onaj pojedinac za kojega ostali pripadnici grupe smatraju da će na najpogodniji način moći zadovoljiti istovremeno i radne i upravljačke (scijalno-emocionalne) potrebe koje grupa ima u tom trenutku. U krajnjoj liniji taj izbor je determiniran postojećim sistemom vrijednosti male grupe.

W. Haythorn je ustanovio da određena *lična obilježja* interaktera olakšavaju, a druga otežavaju pravilno funkcioniranje male grupe.¹⁶ Nadograđujući ovu hipotezu, W. F. Kenkel govori o determiniranosti uloga u porodičnom odlučivanju određenim ličnim karakteristikama muža i žene,¹⁷ a u jednom svom kasnijem radu definira *dominaciju, perzistentnost i samopovjerenje* kao personalne, nezavisne varijable koje utječu na ponašanje i na formiranje uloga bračnih drugova u porodičnom odlučivanju.¹⁸

U jednom od svojih ranijih istraživanja W. F. Kenkel dovodi u vezu diferenciranje uloga u porodičnom odlučivanju s *ostalim ulogama koje pojedini supružnik ima unutar same nuklearne porodice ili pak u širem društvu* uopće.¹⁹ Time se djelomično približava hipotezi Bottove o značaju *mreže vanjskih društvenih odnosa* supružnika za unutarnju organizaciju konjugalnih uloga. Prema njoj, ako i nakon stupanja u brak jedan ili oba bračna druga nastave održavati veze s prijateljima, susjedima ili rođacima koji djeluju izvan uskog nuklearnog područja, to će imati za posljedicu takvu distribuciju bračnih uloga koja se bazira na diferencijaciji radnih a time i odlučivačkih uloga u sferu muža i sferu žene, s možda tek pokojom (zajedničkom) dijeljenom aktivnosti, odnosno interesom.²⁰ Doduše ova hipoteza našla je tek djelomičnu potvrdu u istraživanju J. Aldousa i M. A. Strausa, a u dijelu o povezanosti mreže vanjskih društvenih kontakata i utjecaja supružnika u porodičnom odlučivanju dapače nije utvrđena nikakva značajna veza.²¹

F. L. Strodbeck je u jednom svom radu uočio da *etničke razlike* bračnih drugova utječu na njihov položaj u strukturi porodičnog utjecaja.²² Shodno tome može se očekivati da će i razlike u pripadnosti različitim socijalnim stratama, odnosno razlike u socijalnom porijeklu muža i žene imati slične efekte.

H. Touzard pak u svojoj knjizi o bračnim ulogama u francuskoj porodici, položaj jednog supružnika u porodičnom odlučivanju stavlja u relaciju s njegovim *socijalnim porijeklom, mjestom stanovanja, profesijom i religijom*.²³

¹⁶ W. Haythorn, »The Influence of Individual Members on the Characteristics of Small Groups«, *Journal of Abnormal Social Psychology*, XXXIII/1953, 226—284.

¹⁷ William F. Kenkel, »Traditional Family Ideology and Spousal Roles in Decision-Making«, *Marriage and Family Living*, XXI/1959, 4 (November), 331—339.

¹⁸ William F. Kenkel, »Dominance, Persistence, Self-Confidence, and Spousal Roles in Decision-Making«, *The Journal of Social Psychology*, LIV/1961, 349—358.

¹⁹ William F. Kenkel, »Family Interaction in Decision-Making on Spending«, u Nelson N. Foote (ed.), *Household Decision-Making*. Consumer Behavior, Vol. IV, New York, New York University Press, 1961, 140—164.

²⁰ Elizabeth Bott, *Family and Social Network: Roles, Norms and External Relationships in Ordinary Urban Families*, London, Tavistock Publications, 1957.

²¹ Joan Aldous and Murray A. Straus, »Social Network and Conjugal Roles: A Test of Bott's Hypothesis«, *Social Forces*, XXXIV/1966, 4 (June), 576—580.

²² Fred L. Strodbeck, »Husband-Wife Interaction over Revealed Differences«, *American Sociological Review*, XVI/1951, 4 (August), 468—473.

²³ Herbert Touzard, *Enquête Psychologique sur les Rôles Conjuguux et la Structure Familiale*, Paris, Monographies Françaises de Psychologie, No. 13, C. N. R. S., 1967.

Mjesto stanovanja kao nezavisna varijabla koja utječe na distribuciju porodičnih uloga u procesu odlučivanja, primijenjena je i u istraživanjima L. Burchinala i W. W. Baudera.²⁴

Sumirajući ovaj dio, iz navedenih primjera proizlazi da se raspodjela uloga i njihova determiniranost u procesu porodičnog odlučivanja može matrirati s različitim aspektima a da pri tom nijedan nije pogrešan, ali isto tako nijedan u potpunosti ne objašnjava osnov porodične moći.

MJERENJE PORODIČNOG UTJECAJA

Revidirajući ranija istraživanja o porodičnom odlučivanju može se zaključiti da su dosada korištena dva načina mjerenja moći. Prvi je tzv. reputacioni pristup, a drugi je eksperimentalno-opservacioni pristup.²⁵

Prema *reputacionom pristupu* moć u porodičnom odlučivanju mjeri se ili na osnovu izjave samo jednog od aktera, ili pak na osnovu neke osobe koja je upoznata sa strukturom utjecaja u odnosnoj porodici. U praksi istraživanja koja koriste reputacioni pristup, informacije o porodičnoj moći prikupljene su od samo jednog respondenta. Tako npr. R. O. I. i D. M. Wolfe koriste suprugu kao informanta o strukturi konjugalne moći. Isti postupak koristila je i O. Burić u svom istraživanju o utjecaju žene na zaposlenja na promjene u porodičnoj strukturi.²⁷ G. P. Herbst,²⁸ L. W. Murray²⁹ i M. A. Straus³⁰ kao respondenta koriste potomka, te na osnovu njegove izjave zaključuju o strukturi porodične moći. Sličnim postupkom služio se i H. Touzard pitajući potomka o frekvenciji neslaganja njegovih odluka kod donošenja pojedinih porodičnih odluka.³¹

Međutim, ima i takvih istraživanja u kojima su respondenti oba bračna društva. Ovdje je zapaženo da bračni drugovi na različite načine percipiraju strukturu porodične moći u svojoj porodici. Tako je D. M. Heer u jednom od svojih istraživanja zaključio da muževi izjavljuju da imaju manji utjecaj u porodičnom odlučivanju nego što to njihove supruge izjavljuju za njihovo obrnuto.³²

Koji je od ovih dvaju metodskih pristupa bolji, odnosno »vjerodostojniji«: da li izjava muža odnosno žene, tj. onih osoba koje su neposredno uključene u proces porodičnog odlučivanja, ili pak percepcija neke treće osobe, prvenstveno potomka, o položaju i odnosu roditelja u procesu porodičnog odlučivanja — to i dalje ostaje otvoreno pitanje. Jer kao što D. M. Heer kaže: »...Još uvijek nemamo dovoljno spoznaja... o podudaranju percepcije potomka i njegovih roditelja i relativnog validiteta izjava iz ovih dviju vrsta izvora. P. G. Herbst, zalažući se za potomka kao adekvatnog informanta o strukturi konjugalne moći, izjavljuje da roditelji pretjeruju u svojim izjavama o egalitarnom odlučivanju. S druge strane postoji opravdan razlog da se posumnja da će percepcija potomka o odlučivanju njegovih roditelja biti objektivnija.»

²⁴ Lee G. Burchinal, and Ward W. Bauder, »Decision-Making and Role Patterns Among Iowa and Nonfarm Families«, *Journal of Marriage and the Family*, XXVII/1965, 4 (November), 525—530

²⁵ Ovaj dio napisa koji se odnosi na mjerenje porodičnog utjecaja raden je pretežno na osnovu članka Davida M. Heera, »The Measurement and Bases of Family Power: An Overview«, *Marriage and Family Living*, XXV/1963, 2 (May), 133—139.

²⁶ Robert O. Blood, Jr., and Donald M. Wolfe, op. cit.

²⁷ Olivera Burić-Cuković, *Promjene u porodičnom životu nastale pod uticajem žene na zaposlenja*, Institut društvenih nauka, 1968, te »Family Modernization and the Inconsistency of its Structure», saopćenje podneseno na Svjetskom kongresu Međunarodnog udruženja za sociologiju, Varna, 1970

²⁸ P. G. Herbst, »The Measurement of Family Relationship«, *The Human Relations*, V/1952, 1

²⁹ Lois W. Hoffman, op. cit.

³⁰ Murray A. Straus, »Conjugal Power and Adolescent Personality«, *Marriage and Family Living*, XXV/1963, 2 (May), 133—139.

³¹ Herbert Touzard, op. cit.

³² David M. Heer, op. cit.

biti prilično nepotpuna i jednostrana... Jedino na osnovu daljnjih istraživanja biti će moguće odrediti opseg razmimoilaženja izjava roditelja i potomaka, kao i njihovu relativnu vrijednost...»³³

Prema *eksperimentalno-opservacionom pristupu* položaj pojedinca u procesu porodičnog odlučivanja mjeri se kroz eksperimentalno organiziran proces odlučivanja. Ovaj tradicionalni tip analize procesa interakcije uključuje mali broj privremeno grupiranih pojedinaca čija se interakcija analizira unutar laboratorija. Kada se, međutim, ovakvo istraživanje »preseli« iz laboratorija na teren, ipak i dalje ostaje tendencija laboratorijskog pristupa, jer se istražuju konstante interakcije prema unaprijed formuliranim pravilima i kategorijama, izrađenim u laboratoriju. Čak i onda kada je u fokusu naučnog interesa interakcija između bračnih drugova »na terenu«, tj. u eksperimentalnoj situaciji, ipak analiza u svojoj suštini i dalje ovisi od laboratorijskih kategorija.³⁴ Ovaj metod je u istraživanju porodice naročito koristio i razvio F. J. Strodtbeck, nazivajući ga »metodom otkrivanja razlika«. U svojem istraživanju o interakciji u doseljeničkim talijanskim i hebrejskim porodicama u New Havenu on je, između ostaloga, svakog člana pitao ponaosob (oca, majku i sina) o strukturi porodičnog utjecaja, kombinirajući pismeni upitnik (I faza) sa snimanjem razgovora između ova tri člana porodice (II faza) o predmetu u pogledu kojega je barem jedan pismeni odgovor bio drugačiji od ostala dva, tj. u slučaju »otkrivene razlike« u stavovima.³⁵

No, takav pristup je izvrgnuo kritici A. J. Vidich koji kaže »da je u gotovo svim takvim slučajevima respondent promatran samo u odgovarajućim mehaničkim okvirima, jedino kao predmet koji odgovara eksperimentalnim uvjetima bitnima za odnosni istraživački projekt«. A. J. Vidich je u svojoj Cornell studiji vrši snimanje razgovora bračnih drugova u njihovu stanu o četiri sugerirana predmeta, usko vezana uz porodični život, a koja su imala funkciju stimulansa za bračnu interakciju. Razgovor je trajao tako dugo dok se supružnici nisu »nagodili« i usaglasili svoje stavove o svakom pojedinom situacionom problemu. Pri tom su intervjueri bilježili svoja opažanja o pokretima, mimici, i sl. interaktera. Svjestan da dobiveni rezultati predstavljaju tek mali segment bračne interakcije, autor kroz analizu svakog pojedinog razgovora (bilo ih je samo jedanaest) ukazuje na kompleksnost procesa interakcije i opasnosti koje krije u sebi simplificiranje proučavanja društvenog odnosa uopće. Jer, čak i u »domaćoj« atmosferi, tokom isprovocirane interakcije bračni drugovi se nisu ponašali slobodno, »kao kod kuće«, jer su bili svjesni prisutnosti trećih osoba.

Oba ova diskutirana pristupa izučavanja porodičnog utjecaja imaju i prednosti i nedostatke. Tako reputacioni metod, koji je u suštini metod ispitivanja (za razliku od eksperimentalno-opservacionog, koji je metod promatranja), primijenjen u izučavanju odnosa u porodičnom odlučivanju može imati u neku ruku zastrašujuće djelovanje na respondenta, odnosno respondente, pa će on izjaviti da je odlučivanje »zajedničko« ili »dijeljeno« i onda (ili naročito onda) kada tome nije tako. No, s druge strane, ovaj metod je daleko jeftiniji, i brži, te traži manje angažiranje samoga istraživača. Nadalje,

³³ David M. Heer, op. cit., p. 134.

³⁴ O istraživanju interakcije unutar malih, slučajnih grupacija respondenata usporedi naročito: Robert F. Bales, »The Analysis of Small Group Interaction«, *American Sociological Review*, V 1950, 2 (April), 257—264, i *Interactio Process Analysis*, Cambridge 1951.

³⁵ Fred L. Strodtbeck, »Family Interaction, Values, and Achievement«, in: Robert F. Winch and Louis W. Goodman (eds.), *Selected Studies in Marriage and the Family*, 3rd ed., Holt, Rinehart and Winston, Inc., New York, London, 1968, pp. 364—380.

³⁶ Arthur J. Vidich, »Methodological Problems in the Observation of Husband Wife Interaction«, *Marriage and the Family Living* XVIII/1956, 3 (August), 234—239.

neki autori izražavaju svoju sumnju u nužno visoki validitet eksperimentalno-opservacionog pristupa. Konačno, eksperimentalno-opservacioni pristup, iako vrlo pogodan za izučavanje malog uzorka (pa je zato i općeprihvaćen u antropološkim istraživanjima), gotovo je neprimjenljiv u sociološkim istraživanjima koja redovno barataju većim uzorcima. Vodeći računa o prednostima oba ova pristupa, neki istraživači ih kombiniraju, služeći se metodom opservacije, s participacijom promatrača koji živi neko vrijeme sa selekcioniranim porodicama, odnosno plemenom ili malom grupom (B. Malinowski, W. F. Whyte, F. Le Play, te u modificiranom obliku R. F. Bales).³⁷ No, i dalje je sigurno da još uvijek ne znamo dovoljno o isključivim komparativnim prednostima ovih pristupa, pa koristimo jednog ili drugog ili pak kombiniramo oba.

OPĆI OKVIR ANALIZE

U ovom dijelu definirat ćemo glavne koncepte korištene u ovoj analizi kao i njihove međusobne odnose, te poblize odrediti sistem korištenih varijabli.

1. Koncepti i definicije

U ovoj analizi bit će korišteni slijedeći koncepti: porodično odlučivanje, porodična moć, autoritet, područje porodičnog ponašanja i odluka.

Glavni koncept korišten u ovoj analizi je *porodična moć*, u definiranju koje ćemo koristiti nešto modificiranu Wolfeovu definiciju.³⁸ Pod konceptom *porodična moć* radno podrazumijevamo *potencijalnu sposobnost jedne osobe da prisili drugu osobu da se unutar određenog područja ponašanja u datom trenutku ponaša na određeni način*. Iako, općenito, nosilac moći može biti pojedinac ili grupa, u ovoj analizi ograničit ćemo se samo na dvije osobe: *muža i ženu u nuklearnoj poljoprivrednoj porodici*.

U analizi koncepta *moći* treba razlikovati: (a) *osnove moći*, i (b) *načine »vršenja« moći*.

(a) *Osnovi moći*. Budući da je *moć* radno definirana kao *društveni odnos* a ne kao personalni atribut, osnov takve moći treba tražiti u određenim svojstvima učesnika društvenog odnosa, koja postaju značajna jedino u njihovoj međusobnoj interakciji, ili pak u nekim obilježjima njihova odnosa s trećim, interferirajućim pojedincem ili grupom — elementom *»vanjskog« odnosa*.³⁹ Koji će od ova dva obilježja biti značajniji, da li individualni ili kontekstualni, to varira od slučaja do slučaja.

³⁷ O korištenju metode opservacije s participacijom promatrača u istraživanjima Bronislawa Malinowskog, Williama Footea Whytea, Frederica Le Playa i Roberta F. Bales, te komentare usp. Matilda White Riley, *Sociological Research, A Case Approach*, I. Harcourt, Brace and World, Inc., New York, Chicago, San Francisco, Atlanta, 1963, naročito str. 34—131.

³⁸ Donald M. Wolfe, »Power and Authority in the Family«, in Dorwin Cartwright, (ed.), *Studies in Social Power*, The University of Michigan, Ann Arbor 1950, p. 99.

³⁹ Govoreći o resursima moći, D. M. Wolfe kaže »Ti izvori mogu biti lična svojstva ili atributi pojedinca koji mogu biti fizičke, intelektualne ili emocionalne prirode (tj. fizička snaga, izgled, znanje ili vještine, ili pak »sposobnost« pružanja i primanja ljubavi); ili mogu biti u materijalnom posjedovanju ili statusnim distinkcijama (intrinzički vrijedni ili instrumentalni predmeti, ili prava i predmeti, ili prava i privilegije koje rezultiraju iz određenog društvenog položaja)«. Usp. Donald M. Wolfe, op. cit., p. 100.

Ovaj drugi »izvor moći« — nazovimo ga objektivnim izvorom — nešto detaljnije je obrazložio G. E. Lenski, razlikujući *moć položaja* od *moći vlasništva*. »Moć položaja označava takvu moć koja punopravno pripada nosiocu bilo koje društvene uloge ili organizacione dužnosti koja obuhvaća autoritet ili utjecaj.« Drugi oblik, *moć vlasništva*, bazira se na privatnom vlasništvu ili na posjedu, jer je »... vlasništvo, po definiciji, nešto što utječe na porast nečije vrijednosti, pa vlasnik kontrolira izvore koji mogu utjecati na akcije drugih. Sto je veće vlasništvo, veća je sposobnost utjecaja, pa je veća i moć.« Usp. Gerhard E. Lenski, *Power and Privilege. A Theory of Social Stratification* McGraw-Hill Book Company, New York 1966, pp. 57—58.

(b) Način »vršenja« moći. Jedna od osnovnih distinkcija unutar samoga koncepta moći je razlikovanje između autoriteta i utjecaja, kao potkoncepta koji su, u odnosu na koncept moći, na nižem analitičkom nivou. Pod autoritetom radno podrazumijevamo sposobnost jedne osobe da donosi odluke koje rukovode ponašanjem druge osobe unutar određenog područja ponašanja u datom vremenu, a koje oba učesnika percipiraju kao »pravo« onoga koji odlučuje. Potkoncept utjecaj je, međutim, mnogo suptilniji. Utjecaj je potencijalna sposobnost jedne osobe da utječe na ponašanje druge osobe unutar određenog područja ponašanja i u datom vremenu.

Dok je autoritet (a) prihvaćeno tj. legitimno pravo jedne osobe da (b) donosi odluku s interpersonalnim implikacijama, dotle utjecaj koji nije percipiran kao pravo induktora nužno ne može imati nikakve interpersonalne implikacije. Utjecaj se instrumentalizira samo onda kada njegov nosilac percipira realnu mogućnost uspjeha svoje akcije, kada mu izgleda da bi mogao utjecati na recipijenta i tako ostvariti ono što želi.

Ova dva potkoncepta, autoritet i utjecaj, iako distinktivni na analitičkom nivou, na empirijskom su često isprepleteni i nerazlučivi. No, očito je da je autoritet potkoncept veće informativne vrijednosti od potkoncepta utjecaj, jer pokriva šire pojmovno područje te kao takav djelomično sadrži u sebi i potkoncept utjecaja.

Promatrajući interakciju između muža i žene u procesu porodičnog odlučivanja, distribucija uloga nosilaca autoriteta i uloga nosilaca utjecaja može biti slijedeća: ukoliko muž odlučuje, on je nosilac autoriteta. Ukoliko se, međutim, on konzultira sa suprugom u pogledu konkretne odluke, ali je ipak on taj koji donosi konačnu odluku (»njegova je zadnja«), tada je muž nosilac autoriteta, a žena je induktor utjecaja. Posebno je pitanje da li je supruga svojom intervencijom uspjela uistinu utjecati na muževljevu odluku. Jer, ukoliko nije, onda je očito da je i autoritet i utjecaj kumuliran u osobi muža, bar što se tiče date odluke i u datom vremenu, jer je njegov utjecaj nad njegovom suprugom veći od njena utjecaja nad njim.

U ovoj analizi pratit ćemo samo autoritet, ne i utjecaj.

Budući da je autoritet definiran kao društveni odnos, a ne kao lični atribut, on se realizira kroz interakciju, odnosno kroz »vršenje autoriteta«. Prema tome, na empirijskom nivou autoritet se ostvaruje u konkretnim akcijama njegova nosioca, kroz odluke koje on donosi. Na taj način odluka je shvaćena kao sastavni dio vršenja autoriteta. D. E. Wolfe je definirao odluku kao proces u kojem pojedinac; razmatrajući nekoliko alternativnih mogućnosti djelovanja, u datoj situaciji odabire jednu kao onu koju treba slijediti. U odnosu autoriteta to znači da oba učesnika percipiraju tu djelatnost nosilaca autoriteta kao njegovo pravo te je recipijent obavezan da se i ponaša u skladu s takvom odlukom, odnosno da je »provede u djelo«.

Pojedine odluke biti će promatrane ne samostalno nego kao sastavni dio određenog područja ponašanja, tako da se područje ponašanja javlja kao analitička jedinica. Pod područjem porodičnog ponašanja radno podrazumijevamo skup onih aktivnosti članova porodice koje su međusobno usko povezane zajedničkim ciljem (tj. zadovoljavanjem iste ili sličnih potreba porodice kao grupe) te su relativno samostalne u odnosu na ostale porodične aktivnosti. Time je proces porodičnog odlučivanja radno definiran kao si-

stem ili polje ponašanja sastavljeno od nekoliko područja odlučivanja operacionaliziranih kroz pojedine konkretne odluke.⁴⁰

2. Tipovi autoriteta

Odnosi autoriteta u porodičnom odlučivanju mogu varirati od jedne porodice do druge s obzirom na: (a) opseg relativnog autoriteta muža i žene, i (b) opseg dijeljenog autoriteta.⁴¹ *Relativni autoritet muža i žene* pokazuje odnos opsega autoriteta žene i opsega autoriteta muža unutar jednog područja ponašanja. Ovdje su moguće tri situacije:

1. *tip dominacije muža*: unutar određenog područja ponašanja muž se javlja kao samostalni odlučivač u većem broju odluka od žene, tj. opseg autoriteta muža je veći od opsega autoriteta žene i opsega dijeljenog autoriteta;

2. *tip dominacije žene*: unutar određenog područja ponašanja žena se javlja kao samostalni odlučivač u većem broju odluka od muža, tj. opseg autoriteta žene je veći od opsega autoriteta muža i opsega dijeljenog autoriteta;

3. *autonomni tip*: unutar određenog područja ponašanja istovremeno jednaki broj odluka donosi samostalno muž i samostalno žena (izbalansirani autoritet), bez ijedne zajedničke odluke, ili je broj odluka koje donose muž i žena samostalno veći od broja odluka koje donose zajednički (tj. opseg izbalansiranog autoriteta je veći od opsega dijeljenog autoriteta).

Nasuprot relativnog autoriteta muža i žene, postoji *dijeljeni autoritet* tj. zajedničko donošenje odluka.⁴² Evo i četvrte moguće situacije odnosa:

4. *sinkratski tip autoriteta*: unutar određenog područja ponašanja sve odluke donose bračni drugovi zajednički, ili je opseg zajedničkog odlučivanja jednak ili veći od opsega relativnog autoriteta.

3. Varijable

S obzirom na to da jedinicu naše analize čini nuklearna poljoprivredna porodica, izdvojili smo dva njena obilježja za koja možemo pretpostaviti da se nalaze u zanimljivom odnosu. Prvo je »porodična struktura moći«, a drugo »područje porodičnog ponašanja«. Pri tom ćemo primijeniti *strukturnu analizu*: obilježje porodične grupe »porodična moć« ne dovodi se u vezu jedino sa *segmentalnim obilježjem* te grupe: područjima porodičnog odlučivanja, nego i s *vanjskim grupnim obilježjima*: tip domaćinstva prema izvoru prihoda, te razvijenost naselja u kojem živi odnosna porodična grupa. U skladu s tim razvili smo našu *osnovnu hipotezu*: »Struktura moći u poljoprivrednoj porodici je u vezi sa određenim obilježjima same porodice kao i obilježjima šire zajednice kojoj porodica pripada« u svega jednu *specifičnu*: »Struktura autoriteta u poljoprivrednoj porodici je u vezi s područjima porodičnog odlučivanja, s tipom domaćinstva prema izvoru prihoda te stupnjem razvijenosti naselja u kome živi dotična porodica«.

⁴⁰ Definišući porodično odlučivanje kao polje ponašanja primijenjena je Lewinova teoriji polja. Usp. Dorwin Cartwright (ed.), *Field Theory in Social Science. Selected Theoretical Papers by Kurt Lewin*, New York, Harper & Brothers Publishers, 1951, i Hubert Touzard, op. cit., 42-43.

⁴¹ Usp. Donald M. Wolfe, op. cit., 104-105.

⁴² U situaciji zajedničkog odlučivanja muža i žene, u stvari, nema »autoriteta«, ukoliko se kao interakteri porodičnog ponašanja javljaju iste one osobe koje i suodlučuju. No, kako su ovom analizom obuhvaćene nuklearne porodice, koje po svojoj definiciji obuhvaćaju muža i ženu (tj. suodlučivače) ali i njihove potomke (koji su isključeni iz procesa odlučivanja, ali se moraju ponašati u skladu s odlukama koje donose njihovi roditelji), opravdano je govoriti o »dijeljenom« ili »zajedničkom« autoritetu.

Porodična struktura moći, operacionalizirana kroz pojedine tipove autoriteta, je zavisna varijabla. Ona će biti dovedena u vezu s tri grupe nezavisnih varijabli za koje se pretpostavlja da mogu utjecati na strukturu porodične moći:

1. područja porodičnog odlučivanja:
 - a) područje odluka o gospodarstvu,
 - b) područje odluka o domaćinstvu,
 - c) područje odluka o socijalizaciji potomaka;
2. tip domaćinstva prema izvoru prihoda:
 - a) čisto poljoprivredno domaćinstvo,
 - b) mješovito domaćinstvo;
3. stupanj razvijenosti naselja:
 - a) razvijeno naselje,
 - b) nerazvijeno naselje.

METODOLOŠKI POSTUPAK

Budući da su ranija istraživanja pokazala usku korelaciju između izjava žena i izjava muževa o strukturi njihove porodice i odnosa u konjugalnom odlučivanju, i ovdje će biti primijenjen *reputacioni pristup*, tj. informanti o položaju muža i žene u porodičnom odlučivanju bile su samo supruge.

1. Uzorak i izvori podataka

Ova analiza rađena je na osnovu jednog dijela podataka prikupljenih u istraživanju »položaj žene u seoskoj porodici i društvu u SR Hrvatskoj« koje je provedeno u šesnaest namjerno odabranih sela u Hrvatskoj u razdoblju 1967—1970. godine. Višestepenim kvotnim uzorkom obuhvaćeno je ukupno 320 seoskih domaćinstava. Između ovih domaćinstava za potrebu ove analize selektiran je poduzorak od 170 seoskih domaćinstava koja se po svojoj strukturi identificiraju s nuklearnom porodicom. Intervjuirane supruge reprezentativne su za sve porodice tzv. čistih i mješovitih poljoprivrednika u odabranim naseljima na osnovu slijedećih kriterija: (a) supruge su rođene u razdoblju 1910—1950. godine, (b) domaćinstva imaju dohodak iz poljoprivrede, bilo isključivo, bilo djelomično, (c) žena je zaposlena isključivo na gospodarstvu i u domaćinstvu, (d) porodica je nuklearna, (e) porodica je potpuna.

Empirijski podaci prikupljeni su intervjuiranjem seoskih žena. Od ukupno 55 pitanja iz podsjetnika za razgovor, za potrebe ove analize korišteni su odgovori na tri pitanja djelomično struktuirana.

Terensko istraživanje provedeno je u 1969. godini.

2. Mjerenje

Svako pojedino područje odlučivanja operacionalizirano je kroz određene porodične odluke kao sastavne dijelove:

A. područje odluka o gospodarstvu:

1. kupovina, prodaja ili zakup zemlje,
2. kupovina važnije poljoprivredne opreme,
3. kupovina i prodaja stoke,
4. nabavka gnojiva,
5. promjena rasporeda pojedinih kultura,
6. prodaja poljoprivrednih proizvoda,
7. gradnja gospodarskih zgrada;

B. područje odluka o domaćinstvu:

1. pozajmljivanje novca,
2. građevinski radovi na kući,
3. popravke u kući,
4. kupovina osnovne opreme za domaćinstvo,
5. kupovina nekog prijevoznog sredstva;

C. područje odluka o socijalizaciji:

1. kupovanje odjevnih predmeta za djecu,
2. daljnje školovanje djece,
3. davanje džeparca djeci,
4. pomaganje djece pri radu u domaćinstvu i na gospodarstvu.

Ove odluke selektirane su kao one za koje se pretpostavlja da su najtipičnije za poljoprivrednu porodicu, te da ih većina poljoprivrednih porodica treba donijeti barem jedamput tokom svojega života. Kao indikatori porodičnog odlučivanja u pojedinom području porodičnog funkcioniranja, sve odluke imaju istu »težinu«.

ANALIZA REZULTATA

Kombinacijom mogućih odgovora na pitanje o tome *tko donosi konačnu odluku o pojedinoj aktivnosti unutar određenog područja ponašanja*,⁴³ dobiven je *skupni indeks* za pojedino područje ponašanja koji označuje jedan od moguća četiri tipa autoriteta: dominacija muža, dominacija žene, autonomni tip autoriteta, sinkratski tip autoriteta.

Tabela 1

Tipovi autoriteta prema područjima porodičnog odlučivanja (u %)⁴⁴

Tip autoriteta	Područje odlučivanja		
	Proizvodnja (N = 1967)	Domaćinstvo (N = 170)	Socijalizacija potomaka (N = 156)
Dominacija muža	56,3	48,2	21,2
Dominacija žene	1,8	1,8	19,9
Autonomni tip autoriteta	—	—	7,0
Sinkratski tip autoriteta	41,9	50,0	51,9
Ukupno	100,0	100,0	100,0

Dobiveni rezultati indiciraju, prije svega, razlike u opsegu relativnog autoriteta muža i žene nasuprot dijeljenog autoriteta prema pojedinim područjima porodičnog odlučivanja. Relativni autoritet muža i žene dominira na području odluka o gospodarstvu, a dijeljeni autoritet na području odluka o socijalizaciji potomaka. Na području odluka o domaćinstvu opseg relativnog i dijeljenog autoriteta je jednak.

Razdioba pojedinih tipova autoriteta potvrđuje u uvodu iznijetu pretpostavku da se patrijarhalizam još uvijek naglašeno održava u poljoprivrednoj porodici. Naime, na sva tri područja porodičnog odlučivanja opseg autoriteta muža je veći od opsega autoriteta žene. Nasuprot tome, relativno zna-

⁴³ Na nivou pojedine odluke mogući su slijedeći odgovori: odluka se ne donosi, muž odlučuje sam, žena odlučuje sama, muž i žena zajednički odlučuju.

⁴⁴ U daljnjoj analizi bit će isključene sve one porodice u kojima se ne donose odgovarajuće odluke.

čajna zastupljenost sinkratskog tipa autoriteta pokazuje da je proces egalizacije bračnih drugova uznapredovao i u poljoprivrednoj porodici. Interesantno je, nadalje, da se autonomni tip autoriteta javlja, i to u relativno malom opsegu, samo kod odluka o socijalizaciji potomaka (obično žena samostalno donosi odluke o kupovanju odjevnih predmeta za potomke i o njihovom pomaganju pri radu u domaćinstvu i na gospodarstvu, a muž o daljnjem školovanju i davanju džeparca).

U daljnjoj analizi, tipove autoriteta ukrstit ćemo sa (1) stupnjem razvijenosti naselja i (2) tipom domaćinstva prema izvoru prihoda, i to odvojeno za svako područje porodičnog odlučivanja.⁴⁵

Tabela 2

Tipovi autoriteta na području odluka o proizvodnji prema stupnju razvijenosti naselja (u a. b.)

Razvijenost naselja	Tip autoriteta			Ukupno
	Dominacija muža	Dominacija žene	Sinkratski tip autoriteta	
Razvijeno	39	1	45	85
Nerazvijeno	55	2	25	82
Ukupno	94	3	70	167

Hi-kvadrat = 9,080; \bar{c} = 0,331.

Provedena analiza je pokazala da između tipa autoriteta i razvijenosti naselja postoji značajna povezanost. U seoskim naseljima koje karakterizira relativno diferencirana socio-profesionalna struktura, dobra saobraćajna povezanost s lokalnim centrima, te zastupljenost društvenih i kulturnih institucija, relativno češće susrećemo sinkratski tip autoriteta. Nasuprot tome, prometno izolirana naselja sa zatvorenom agrarnom strukturom, i bez osnovnih institucija, karakterizira patrijarhalni sistem odlučivanja.

Tabela 3

Tipovi autoriteta na području odluka o proizvodnji prema tipu domaćinstva (u a. b.)

Razvijenost naselja	Tip autoriteta			Ukupno
	Dominacija muža	Dominacija žene	Sinkratski tip autoriteta	
Čisto poljoprivredna	57	2	32	91
Mješovita	37	1	38	76
Ukupno	94	3	70	167

Hi-kvadrat = 3,615; \bar{c} = 0,213.

Činjenica da se neki član (u našem slučaju muž) zaposlio izvan domaćinstva ne znači samo promjenu u zanimanju i položaju toga člana nego izaziva dalekosežne promjene i u samoj unutrašnjoj strukturi porodice. Žena u mješovitom domaćinstvu često ostaje glavnom radnom snagom i u domaćinstvu i na poljoprivrednom posjedu, te preuzima znatan dio odgovornosti.

⁴⁵ Zbog malog uzorka rezultate ćemo prikazati u apsolutnim brojevima (a, b). Značajnost razlika testirat ćemo hi-kvadrat-testom i korigiranim koeficijentom kontingencije (\bar{c}).

i kod pitanja značajnih za organizaciju proizvodnje. Prirodno je onda očekivati da će i njen udio u donošenju odluka o gospodarstvu biti veći nego u čisto poljoprivrednim domaćinstvima. Na svoj način to potvrđuju i rezultati našeg istraživanja. Utvrđena veza je, doduše, relativno slabijeg intenziteta, ali je još uvijek značajna.

Tabela 4

Tipovi autoriteta na području odluka o domaćinstvu prema stupnju razvijenosti naselja (u a. b.)

Razvijenost naselja	Tip autoriteta			Ukupno
	Dominacija muža	Dominacija žene	Sinkratski tip autoriteta	
Razvijeno	35	1	52	88
Nerazvijeno	47	2	33	82
Ukupno	82	3	85	170

Hi-kvadrat = 6,408; \bar{c} = 0,279.

Slično kao i kod odluka o gospodarstvu i ovdje smo utvrdili značajnu vezu između stupnja razvijenosti naselja i tipova autoriteta. U razvijenijim seoskim sredinama dominira zajedničko odlučivanje bračnih drugova, a u nerazvijenim, samostalno odlučivanje muža.

Tabela 5

Tipovi autoriteta na području odluka o domaćinstvu prema tipu domaćinstva (u a. b.)

Tip domaćinstva	Tip autoriteta			Ukupno
	Dominacija muža	Dominacija žene	Sinkratski tip autoriteta	
Čisto poljoprivredna	50	2	39	91
Mješovita	32	1	46	79
Ukupno	82	3	85	170

Hi-kvadrat = 0,223; \bar{c} = 0,223.

U odnosu na područje odlučivanja o gospodarstvu, ovdje je značaj povezanosti između tipova domaćinstva i autoriteta nešto značajniji. Interesantno je, međutim, da i u sferi odluka o domaćinstvu, većem radnom doprinosu ne odgovara samostalnost žene u odlučivanju, nego tek njeno uključivanje u zajedničko donošenje odluka.

Tabela 6

Tipovi autoriteta na području odluka o socijalizaciji potomaka prema stupnju razvijenosti naselja (u a. b.)

Razvijenost naselja	Tip autoriteta				Ukupno
	Domina- cija muža	Domina- cija žene	Autono- man tip autoriteta	Sinkratski tip autoriteta	
Razvijeno	22	16	4	43	85
Nerazvijeno	11	15	7	38	71
Ukupno	33	31	11	81	156

Hi-kvadrat = 0,054; \bar{c} = 0,074.

Za razliku od prethodna dva područja odlučivanja, kod donošenja odluka o socijalizaciji potomaka nije utvrđena iole značajnija statistička veza između stupnja razvijenosti naselja i tipa autoriteta.

Tabela 7

Tipovi autoriteta na području odluka o socijalizaciji potomaka prema tipu domaćinstva (u a. b.)

Razvijenost naselja	Tip autoriteta				Ukupno
	Domina- cija muža	Domina- cija žene	Autono- man tip autoriteta	Sinkratski tip autoriteta	
Čisto poljoprivredno	20	16	5	42	83
Mješovito	13	15	6	39	73
Ukupno	33	31	11	81	156

Hi-kvadrat = 0,905; \bar{c} = 0,003.

Kao ni u prethodnoj tabeli ni ovdje nismo utvrdili povezanost mjerenih varijabli.

ZAKLJUČNA NAPOMENA

U ovom saopćenju prvenstveno smo nastojali razraditi jedan opći okvir za istraživanje obrazaca odlučivanja i strukture porodične moći u nuklearnoj poljoprivrednoj porodici. Sama empirijska verifikacija tog okvira ima cijeli niz nedostataka koji prvenstveno rezultiraju iz nepotpunosti istraživačkih podataka (radi se zapravo o nekoj vrsti sekundarne analize). Zbog toga i nismo bili u mogućnosti da se upustimo u iole precizniju analizu *osnova* porodične moći i autoriteta u suvremenoj poljoprivrednoj porodici, a što bi inače trebalo predstavljati jedan od najvažnijih problema u ovoj vrsti istraživanja.

No, nezavisno od toga, čini nam se značajnim da smo utvrdili da se u suvremenoj poljoprivrednoj porodici uz relativno naglašene tradicionalne obrasce u sistemu donošenja porodičnih odluka javljaju i novi egalitarni oblici. Nadalje, da je utvrđena relativno značajna povezanost između strukture, autoriteta i područja porodičnog odlučivanja, te tipa domaćinstva prema izvoru prihoda i stupnju razvijenosti naselja.⁴⁶

Summary:

FORMS OF DECISION MAKING AND THE STRUCTURE OF FAMILY AUTHORITY IN THE CONTEMPORARY AGRARIAN FAMILY

In the introduction the authoress gives a survey of earlier investigations on the foundations of family authority and points to the methods of assessing family authority in nuclear families. She then defines the concepts used in her analyses and discusses various types of authority (domination of the husband, domination of the wife, the autonomous type, and the syncratic type of authority).

The second part of the article is devoted to a study of the structure of authority in the nuclear agrarian family as regards sphere of family decision-making

⁴⁶ Jedina iznimka javila se na području odlučivanja o socijalizaciji potomaka.

(decisions on production, housekeeping, and socialization of descendants), of household according to source of income, and level of development of respective rural community.

The authoress draws the basic conclusion that the contemporary agricultural family — in addition to the comparatively marked traditional patterns of decision-making — is beginning to reveal new, egalitarian forms of family decision-making and that (with certain minor exceptions) there exists a marked connection between structure of authority and sphere of family decision-making, type of household and development level of the respective community.

Резюме:

**ОБРАЗЦЫ РЕШЕНИЙ И СТРУКТУРА СЕМЕЙНОГО ВЛИЯНИЯ
В СОВРЕМЕННОЙ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННОЙ СРЕДЕ**

В начале статьи автор дает обзор осуществленных до настоящего времени исследовательских работ о вопросах семейного влияния и авторитета и при этом описывает способы определения семейного влияния в ядерных семьях. Во второй части автор определяет концепты которые он использует во своем анализе и описывает типы авторитета (доминанция мужа, доминанция жены, автономный и смешанный тип авторитета).

Вторая часть посвящена анализу структуры авторитета в ядерной сельскохозяйственной семье учитывая область семейного принятия решений (решения в области производства, домхозяйстве и социализации потомков), тип домхозяйства и степень ответственности с источником доходов и степень развития села в котором семья участвовала в анкетах, т. е. охваченные анализом.

В основном автор заключает, что в современной сельскохозяйственной семье наряду с относительно выраженными традиционными образцами принятия семейных решений являются и новые эгалитарные образцы. Существует, с учетом незначительных исключений, значительная связь между структурой авторитета и областью семейного решения, типом домхозяйства и уровнем развития населения.